

mája. Az atomizáltság nem vásárhelyi specialitás, hanem világjelenség. Amikor az alföldi művésztelep újjászerveződött, fiatal, pályakezdő művészekből, egyenlő eséllyel induló tehetségekből, a helyi csoport homogénebb volt. Azóta nyilvánvalóvá váltak a szintkülönbségek, a belső differenciáltság, és ez megkérdőjelezte az egységet. Jó művészek élnek Vásárhelyen, de kevésbé alkalmasak szervezői szerepre, gyakorlati szervezőkészség, diplomáciai érzék és messzenéző álmodozás egyeztetésére. Aztán Vásárhely az utóbbi időben mintha lemaradt volna — különösen, ha Szentendrével, Péccsel, vagy akár Szolnokkal, Kecskeméttel hasonlítjuk össze — az anyagi föltételek megteremtésében is. A galéria nem épült meg, oly akciók, mint az utcanévtábla, félbemaradtak. Persze hiba volna, ha a valamikori összefogást mitizálnánk. Nagybánya se volt egységes, belső ellentétek szabdalták, s a vásárhelyi művészetet múltja se volt épp idill. Nem cél, hogy az emberek imádják egymást. De tarthatatlan állapot, hogy a helyi művésztelep egységét közös vállalkozások, egységes föllépés helyett — jobbára csak a támadó kritika deklarálja.

— *Mégis mi köt Vásárhelyhez?*

— Nem a művészet, nem az anyagi érdek, hanem az itt élő emberek. Majolikagyári munkások, középiskolai tanárok, lovasok, akik közé úgy érkezem, mintha hazajönnék. Szeretem a tájat is. Mártélyt, a Tiszát. Igazi munkahely e város; eszembe juttat termékeny gondolatokat, alkotásra ösztönöz.

GREZSA FERENC

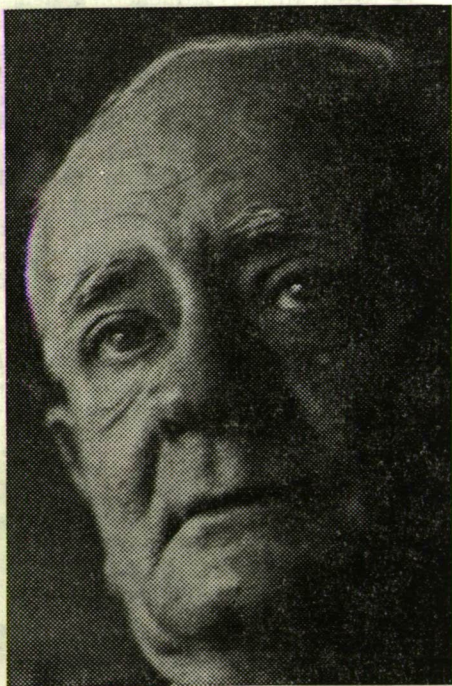
Féja Géza 1900-1978

Allunk a bazsi temetőben, térdig egy megvénhedt sírhanth fűvében. Géza bácsi szenved a hőségben, fújtatva lihegi a szót:

— Ez a gonosz asztma... Tudod, mindig mondtam szegény Pistának: csak innén tudsz megújulni, magadban új szenvedélyeket szítani. Innén, a faludból. Sokan nem tudják, milyen jól írt prózát. Talán ő maga sem hitte... Késő már minden...

Döngtek, hulltak a göröngyök, eltemette legnagyobb fiát a bazsi föld. Amott hátul a sümegi várhegy, balra tőlünk az óriás búzamező, amelyen át ösvényt taposott a gyászoló gyülekezet. Még egy főhajítás, aztán indulásra kész röstelkedő álldogálás. Széled a tömeg. Itt-ott hátbaverések, baráti parolák, már újra mosolygó arcok.

— Bármily rettentő, az élet rendje — mondta ő még mindig fakón, majd kiszáradva karon ragadott, s fordított az akácok felé: — Látod azt a nőt?



A harmadik embert nyüstöli... Ez aztán az asszony! Az ilyentől menekedni kell...

Allunk a farkasréti temetőben. Any-

nyian talán, mint egy nagyobb vihar-sarki faluban, ha becsült bandagazda, valamikori híresebb asszony lenne a halott. Ráadásul augusztusban. Ott a dologidő, itt a nyaralási szezon tartja távol még azokat is, akiket pedig „szívében hordozott”. Neve ott áll a temetői táblán, ott a fekete koporsón, a szem mégis őt keresi az állingáló csoportok között. Bizonyosan ott lesz valahol a fiatalok karéjában, talán Sárándit karolja, néhány lépéssel távolabb Veress Miklós, de tán Farkas Árpád is ott áll fényes szemmel, kihajtott ingben, mögöttük Sinka, Szabó Pál (ugyancsak fiatalon), s mindazok, akikért verekedett, akiknek érkezését oly magas hangon, kiáltó szóval jelentette.

Hinnünk kell mégis a betűnek: nem állhat már közénk, mert ő fekszik ott a hihetetlenül kicsi koporsóban. Itthagyt bennünket a magyar irodalom egyik legnagyobb s legszebb szavú agitátora, a vagyontalanul legnagyobb mecénás. Nem ül közénk a vendéglőasztal mellett rizlinget kortyolgatva („...mert a bor nemes ital, csak az erős embert szereti, a gyengét komiszul megtréfálja”), nem kápráztat el fényes műveltségével, nem kacagtat huncut anekdotáival, melyek összefűzve egy valóban mulatságos irodalomtörténetet adnának, hiszen régvolt századok költőiről, íróiról is úgy szólt, mintha velük dobált volna dárdát a végeken, vagy ült volna egy postakocsiban Gödöllőn át a Felvidékre hajtatva.

Költő volt, nyelvünk mezőin biztonsággal nyargalni, fickándozni is tudó csikó. Hámba fogta, igába hajtotta azonban a történelmi szükség, amit magyar sorsnak is hívunk. Nem indíttatása, nem osztályélménye, de tisztessége és bámulni való bátorsága küldte a Viharsarokba, hogy hírt hozzon a legrongyosabbakról, hiteles képet az „édes haza” mostoháiról. Az ügyész pontosabban tudta, micsoda lángot gyűjthet a parázs, amely a veszedelmes könyvben s az okosan szenvedélyes író-

ban izzik, mint Féja némely későbbi méltatója. De tudta a fogékony olvasó itthon, s tudta a határokon túl. A könyv nem csupán a királyi ügyész asztalán állott összefirkált bűnjelként, ott állt a Biblia mellett gerendás szobákban, s ott a Pravda címodalán. Életművét nem hintáztathatjuk patikamérlegben, hiszen a Viharsarok önmagában akkora súly az egyik serpenyőben, hogy semmiféle ravaszkodás nem billentheti át a másik oldalra, ahová az író szántszándékkal soha még kavicsokat sem hullatott. Népszolgálatot vállalt még ifjan s a maga akaratából, eszményeihez pedig mindenkor hűséges maradt. A költő nem vészett ki belőle, olykor tán hangosabban, de mindig valódi szenvedéllyel, jobbító szándékkal szólt.

Élete alkonya minden korábbi életszakaszánál bővebben termő esztendőikkel ajándékozta meg. Írt novellát, történelmi regényt, esszét, visszatért egykori műfajához, a szociográfiához is. Legutolsó írása ezeken a hasábokon jelent meg. A tanulmány *Még egyszer Sinka István* címmel érkezett, a gépirat mellett a jól ismert apró, szálkás betűkkel a mentegetőző levél a kevéske késésért. Betegségről panaszkodott, s noha a kézirat utolsó soraiban ezt olvashattuk: „...s egy, immár rogyadozó léptekkel az Ismeretlen felé ballagó ember könnyíteni próbál a szívén”, a szálkás betűknek hitünk inkább, amelyek új tervekről hoztak hírt, s megerősítették a régi ígéretet: „Achim-drámámat pedig néktek adom...”

Hiába várjuk tömött borítékjait, ahogyan hiába vártuk őt magát a farkasréti gyászolók közé lépni. Elment. Fontos műveket vitt magával, nem kevés azonban az sem, amit reánk hagyott. Köszönjük, s kívánjunk nyugodalmas pihenést szenvedélyes és nyugtalan bátyánknak, műveinek nagyon sok méltó és értő olvasót. Emlékét bizonynal megőrzi mind, aki ismerte.

ANNUS JÓZSEF